

Европейците за демокрацията: разбирания и оценки

Основни резултати от 6-та
вълна на Европейското
социално изследване

Поредица
„Основни
резултати
от ESS”

4
Издание

Достъп до Европейското социално изследване Данни и документация

ESS ERIC (European Social Survey - European Research Infrastructure Consortium) т.е. Европейско социално изследване - Европейски консорциум за научна инфраструктура, предоставя свободен и неограничен достъп до всички свои данни и документация. Те могат да бъдат ползвани и изтеглени от неговия уебсайт на адрес: www.europeansocialsurvey.org.

Разработени са и конкретни форми за улесняване на достъпа и използването на разширяващата се база данни, включително чрез EduNet и NESSTAR, които също са достъпни от сайта на ESS.

EduNet

EduNet е ESS инструмент за електронно обучение във висшето образование.

Съдържа практически примери и упражнения, разработени като ръководство за потребителите, което се отнася до целия изследователския процес - от теоретичната концепция до интерпретацията и статистическите анализи на емпирични резултати. Вече са разработени и достъпни осем теми върху данни от ESS.

NESSTAR

Пакетът ESS Online Analysis използва също NESSTAR - онлайн инструмент за анализ на данни. Документацията за неговото поддържане е достъпна от Норвежката база данни по социални науки (Norwegian Social Science Data Services) на адрес www.nesstar.com/index.html.

В демократичните общества обществените нагласи имат съществено значение. Те отразяват това, в което гражданите вярват, което желаят, от което се страхуват и което предпочитат. Нагласите обаче са доста трудни за измерване: често пъти те не са декларирани и не могат да бъдат разкрити въз основа единствено на електорални предпочитания, нито пък да бъдат изследвани чрез проучвания на общественото мнение, които дават моментни и непълни представи за формирането и промяната на обществените нагласи. Европейското социално изследване (ESS) детайлно следи динамиката на обществените нагласи и поведение, използвайки висококачествени научни методологии и повтарящи се измервания във времето.

Поредицата „Основни резултати от ESS“ представя ключови проблеми на европейските общества, анализирани от водещи академични експерти в съответната област. Поредицата надхвърля простото представяне на данни, съдържайки както теоретично-концептуални тези, така и научен анализ на надеждна и актуална емпирична информация. Надяваме се, че поредицата ще послужи не само като информационен източник, но и ще вдъхнови повече изследователи да ползват изключително богатия масив от ESS данни.

Проф. д-р Рори Фицджерълд
Директор на ESS ERIC

Автори на това издание:

Моника Ферин (Mónica Ferrin) е следдипломен изследовател от Цюрихския университет, Швейцария. Ханспетер Криези (Hanspeter Kriesi) е ръководител на Катедра Stein Rokkan по Сравнителна политика в Европейския университетски институт, Флоренция, Италия.

Те са част от Екипа за изготвяне на въпросника, разработил модул „Европейците за демокрацията: разбираня и оценки“.

Други членове на авторския екип са:

Леонардо Морлино (Leonardo Morlino), LUISS, Рим, Италия;

Педро Магалхаес (Pedro Magalhães), Лисабонски университет, Португалия;

Соня Алонсо (Sonia Alonso), Университет Джорджтаун, Катар;

Бернхард Веселс (Bernhard Wessels), Научно-изследователски център по социални науки, Берлин (WZB), Германия

Европейците за демокрацията: разбирания и оценки

Основни резултати от 6-та вълна на Европейското социално изследване

Моника Ферин и Ханспетер Криеци

Въведение

Мнозина в Европа разглеждат демокрацията като универсална ценност и възможно най-добра система за организиране предпочитанията на гражданите. От друга страна обаче, съществува сериозна загриженост по повод на очевидното обществено недоволство от начина, по който демокрацията реално функционира в повечето европейски страни. Европейските демокрации са изправени пред сериозни предизвикателства, които могат да подкопаят доверието на гражданите в способността на техните демократични системи да решават важни проблеми. Едно такова огромно предизвикателство е глобализацията и последващото ерозиране на правомощията на националните парламенти в полза на такива над-национални организации, като Европейския съюз и глобалните корпорации. Друго предизвикателство е тежката икономическа криза, засегнала през последните няколко години и демократичните страни, участващи в Европейското социално изследване.

От голямо значение в този контекст е да се познаят в цялост нагласите на европейците спрямо демокрацията. Гражданите на Европа все още ли са с демократични нагласи и предпочитания? Ако това е така, какво точно според тях трябва да осигурява демокрацията? Към кои аспекти на демокрацията в техните страни изразяват особено недоволство?

Досега се усещаше липса на подробни данни за отношението на хората към демокрацията в Европа. Специалният модул от въпроси, по които беше набрана информация през Шестата вълна на Европейското социално изследване (ESS), направи възможно търсенето на отговори и запълването на тази непълнота.

Модулът включва иновативен набор от показатели, насочени към оценка на смисъла, който европейските граждани придават на понятието демокрация и как те преценяват прилагането на демокрацията в своята страна. Шестото издание на ESS бе проведено в 29 страни в края на 2012 г. и началото на 2013г. Общо бяха проведени 54 600 преки индивидуални стандартизирани интервюта лице-в-лице по местоживееене на базата на национални представителни извадки на цялото население над 15-годишна възраст в съответната страна. Всяка отделна държава извърши собствен превод на изследователските инструменти и организира работата на терен при стриктно спазване на високите методическите стандарти, дефинирани от Централния научен екип (Core Scientific Team) на ESS¹.

Настоящата разработка представя най-важните констатации за участвалите страни.² Те са от четири различни географски региона: седем западноевропейски страни - Белгия, Франция, Германия, Ирландия, Холандия, Швейцария и Великобритания; пет северно-европейски страни - Дания, Финландия, Исландия, Норвегия и Швеция; четири южно-европейски страни - Кипър, Италия, Португалия и Испания плюс съседния Израел и дванадесет страни от Централна и Източна Европа - Албания, България, Република Чехия, Естония, Унгария, Литва, Полша, Словения, Словакия, Косово, Русия и Украйна. Тези групи държави се различават значително от гледна точка на усвояването и прилагането на демократичните ценности, а също и по отношение на стелента, в която са засегнати от икономическата криза. Това дава възможност да се анализира кога и по какви причини подкрепата за демокрацията би могла да бъде подложена на натиск.

Демокрацията - понятие с много измерения

Дори ако политическите теоретици и гражданите са стигнали до съгласие, че демокрацията трябва да бъде оценявана като такава сама по себе си, по въпроса каква е и каква трябва да бъде демокрацията има много по-малка степен на единомислие. Поради това модулът, посветен на демокрацията от 6-то ESS издание, се базира на многоизмерната концепция за демокрация, съдържаща се преди всичко в трудовете на Молприно (2009) и Криези et al (2013). Като се имат предвид разнообразните представи за демокрацията, които хората биха могли да имат, в модула концепцията за демокрация беше разширена така, че да обхване и такива, които надхвърлят класическия либерален демократичен модел. Бяха разграничени 6 измерения с цел да бъдат включени различните компоненти на демокрацията (вж. Таблица 1).

Първите две измерения, представени в Таблица 1, обхващат процедурните елементи на либералния демократичен модел - изборния процес и неговите компоненти (електорално измерение) и гаранциите за закрила на гражданите от произволни актове на държавните администрации (либерално измерение). Следващите две измерения разширяват тази класическа дефиниция на демокрация с въвеждането на два допълнителни модела. Социалният модел на демокрацията натовазва понятието за демокрация със социално съдържание и разглежда постигането на определени социални резултати (напр. намаляване на неравенството) като най-важна характеристика на демократичното управление (социално измерение).

Моделът на пряката демокрация се противопоставя на класическия либерален представителен модел на демокрация, възплъщавайки идеята, че хората трябва да имат възможност за пряко участие в процеса на вземане на решения (измерение на пряката демокрация) Накрая, представените в Таблица

1 последни две измерения въвеждат ясно определени начини за институционализация на демокрацията. Измерението „включване“ се отнася до степента на разширяване на демократичните права и задължения така, че да включват всички групи на населението, или до това, дали определени групи са изключени. Това важи с особена сила за европейския контекст, където имигрантите съставляват почти 10% от населението. При измерението „представителство“ се прави широко разграничение между мажоритарни системи, при които тенденцията е към концентриране на власт в ръцете на единични партии, и пропорционални системи, водещи до споделяне на властта между различни политически субекти.

За всяко едно от тези под-измерения в модула на Вълна 6 са задавани по два въпроса, насочени към разграничаване на два различни аспекта от нагласите на хората спрямо демокрацията. Единият въпрос се отнася до важноста, която хората придават на всяко едно от под-измеренията на демокрацията, т.е. значението, което те приписват на демокрацията. Другият въпрос има за цел да „хване“ преценките на хората относно това, дали в тяхната страна присъства някое от тези под-измерения на демокрацията, т.е. тяхната оценка за „реалното състояние“ демокрацията. За да се избегне размиването между представите на хората за демокрацията като идеал и техните оценки на реалното функциониране на демокрацията, респондентите са попитани първо за степента на важност на всички под-измерения за демокрацията по принцип, след което са помолени да дадат оценка за реалното състояние на всички под-измерения в тяхната собствена държава. Нагласите относно всяко едно под-измерение са измерени по скала от 0 до 10 както е показано във Фигурата по-долу (с изключение на трите под-измерения, отбелязани със звездичка* в Таблица 1).¹¹ Поради ограниченото пространство анализът, който следва, е фокусиран върху електоралните, либералните, социалните и преките измерения на демокрацията (без отбелязаните със звездичка под-измерения).

Таблица 1: Измерения и под-измерения на демокрацията

ЕЛЕКТОРАЛНО ИЗМЕРЕНИЕ	
Състезателност	Свободни и честни избори
	Диференцирани предложения на партиите
	Опозиция, свободна да критикува правителството
Вертикална отчетност	Ретроспективна отчетност чрез избори
	Обосноваване решенията на правителството
Обсъждане	Участие в политически дискусии
Отзивчивост	Отзивчивост към гражданите*
	Отзивчивост към други правителства от ЕС

ЛИБЕРАЛНО ИЗМЕРЕНИЕ	
Върховенство на закона	Равнопоставеност пред закона
Хоризонтална отчетност	Проверки и балансиране на държавната власт чрез съдебните органи
Права на малцинствата	Защита правата на малцинствата
Свобода на изразяване	Свобода на изразяване на индивидуални мнения*
Свобода на пресата	Свобода на медиите
	Надеждност на медиите

СОЦИАЛНО ИЗМЕРЕНИЕ	
Социална справедливост	Закрила срещу бедност
	Намаляване на неравенството в доходите

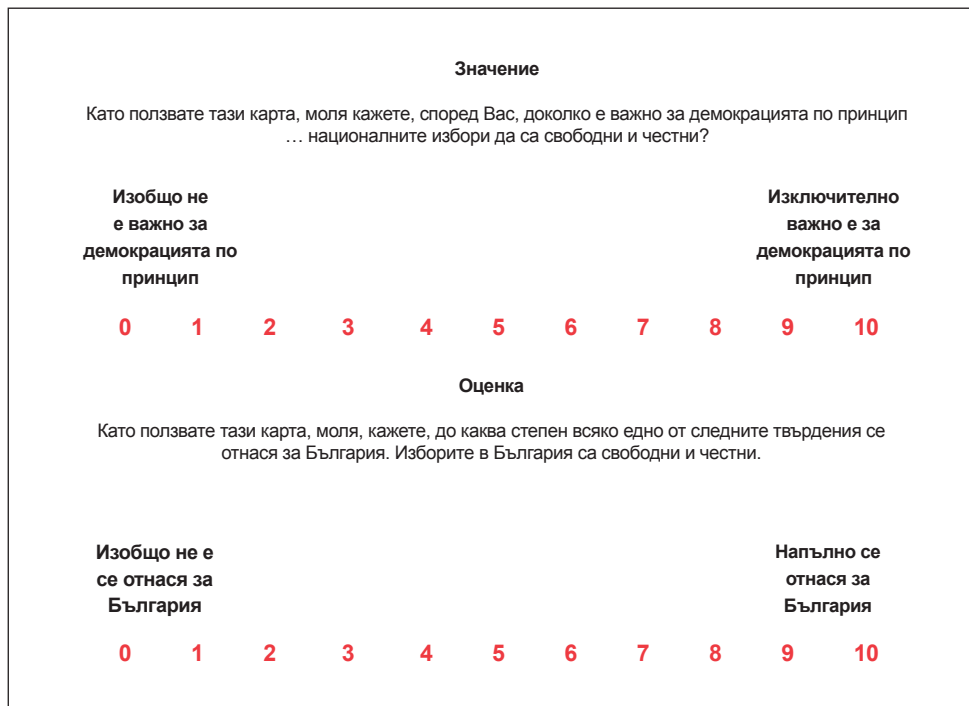
ИЗМЕРЕНИЕ НА ПРЯКАТА ДЕМОКРАЦИЯ	
Пряко участие	Гражданско участие чрез референдуми

ИЗМЕРЕНИЕ „ВКЛЮЧВАНЕ“	
Включване	Включване на право на участие (мигранти)

ТИПОВЕ ИЗМЕРЕНИЯ НА ПРЕДСТАВИТЕЛСТВО	
Тип представителство	Мажоритарно спрямо пропорционално*

Източник: Европейско социално изследване, Вълна 6, 2012/13 г.

Фигура 1: Вълна 6 на ESS – въпроси за значението и оценката на демокрацията

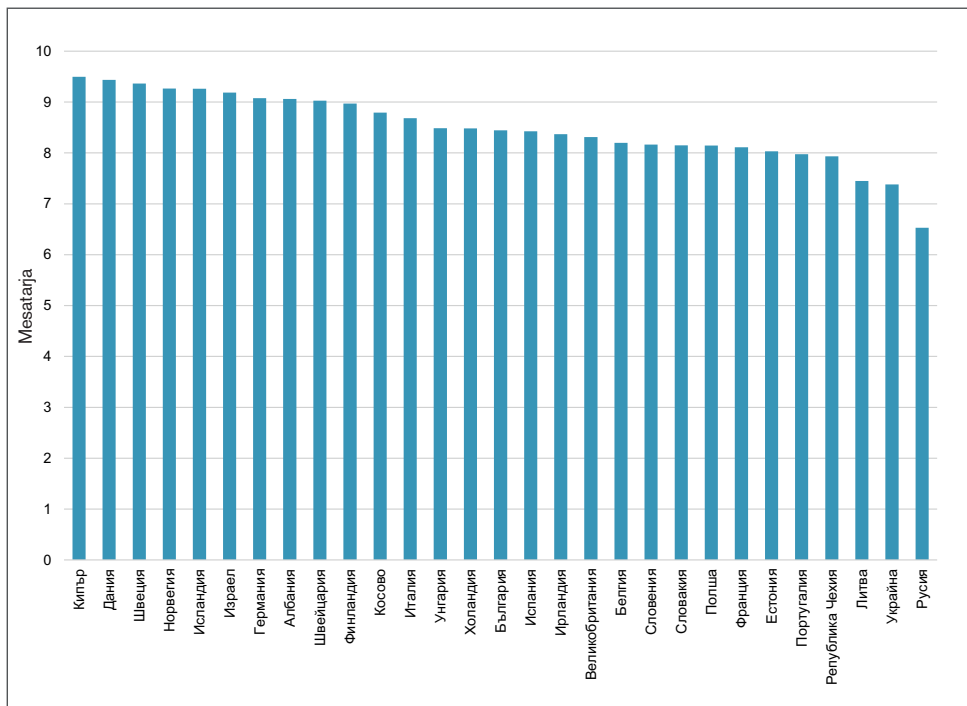
Източник: Европейско социално изследване, Вълна 6, 2012/13 г.

Значението на демокрацията в Европа

В повечето ESS държави се наблюдава силна обществена подкрепа на идеята за демокрация (Фигура 2). Средното ниво на положителните нагласи към идеята, че е важно да се живее в демократично управлявана страна, е над 8 (измерено по скала от 0 до 10) в 24 от 29 страни, осъществили Шестото издание на ESS. Изключения са Португалия, Република Чехия, Република Литва, Украйна и Русия. Между отделните страни обаче съществуват доста големи разлики в степента на одобрение на демокрацията като идеал - тя е най-висока в Кипър (средно ниво = 9.5) и най-ниска в Русия (средно ниво = 6.5).

Доколко обаче европейците подкрепят различните измерения и под-измерения на демокрацията? На Фигури от 3 до 5 е представено средното значение, отдавано на всеки един от компонентите (с изключение на обозначените със звездичка*), изброени в Таблица 1 и съответстващи на електоралните (Фигура 3), на либералните (Фигура 4), на социалните и на преките измерения на демокрацията (Фигура 5), обобщени по географски региони. Тези фигури разкриват, че независимо къде живеят, европейците са доста взискателни към демокрацията. Във всичките четири обособени региона средният резултат по скалата за значимост е 8 или повече за повечето компоненти.

Фигура 2: Възприемане на важноста да се живее в демократична страна (0-10)

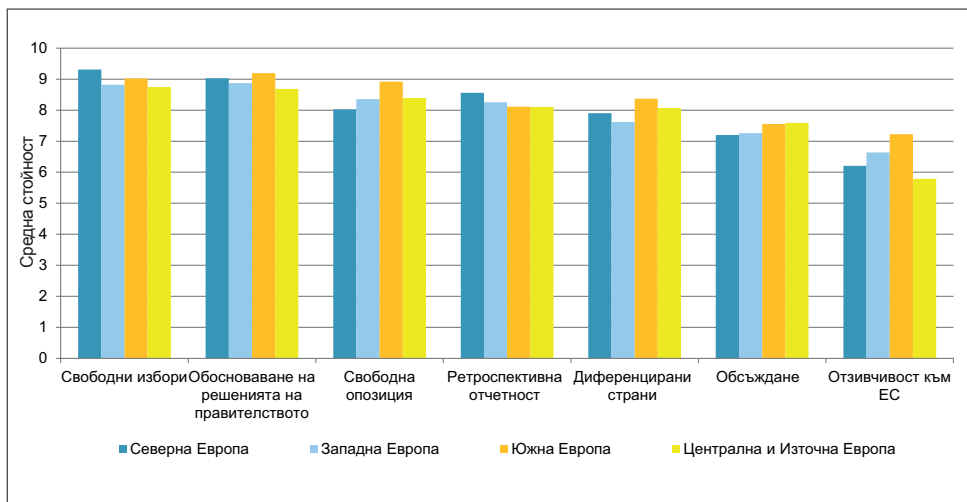

Източник: Европейско социално изследване, Вълна 6, 2012/13 г.

Нещо повече, европейците изглеждат имат по-широки представи за демокрацията, които не се ограничават до чисто процедурната концептуална рамка за демокрация. Освен че отдават значение на ключовите процедурни аспекти на либералната демокрация, като например свободни и честни избори и равенство пред закона, респондентите оценяват социалното и пряко измерение на демокрацията средно на 8 от 10 възможни степени. Според европейските идеали демокрацията следва да има социални измерения и да дава възможност на гражданите за пряко участие в процеса на вземане на решения.

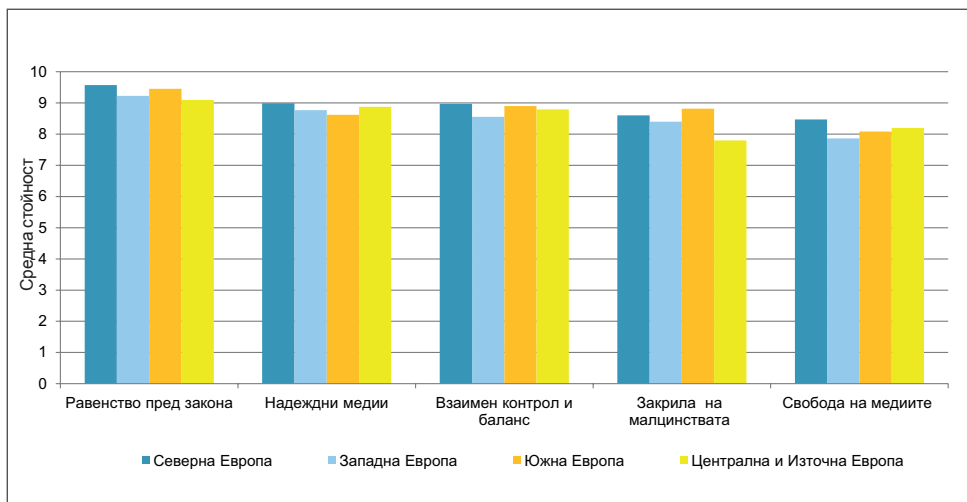
По-нататъшното изследване на нагласите към различните под-измерения на демокрацията показва, че европейците имат ясно развито разбиране за това, какво представлява демокрацията (т.е. какво трябва да присъства, за да бъде идентифицирана демокрацията) и това разбиране е в широк смисъл сходно в различните страни. Нашият анализ, който е фокусиран върху онези характеристики на демокрацията, за които можем да приемем, че са смятани за съществени от респондентите, т.е. под-измеренията, които те оценяват с 10 точки от 10 по скалата за важност, разкрива две неща в общественото разбиране за демокрация.

Фигура 3: Средна оценка на електоралното измерение на демокрацията по скала (0-10), по региони

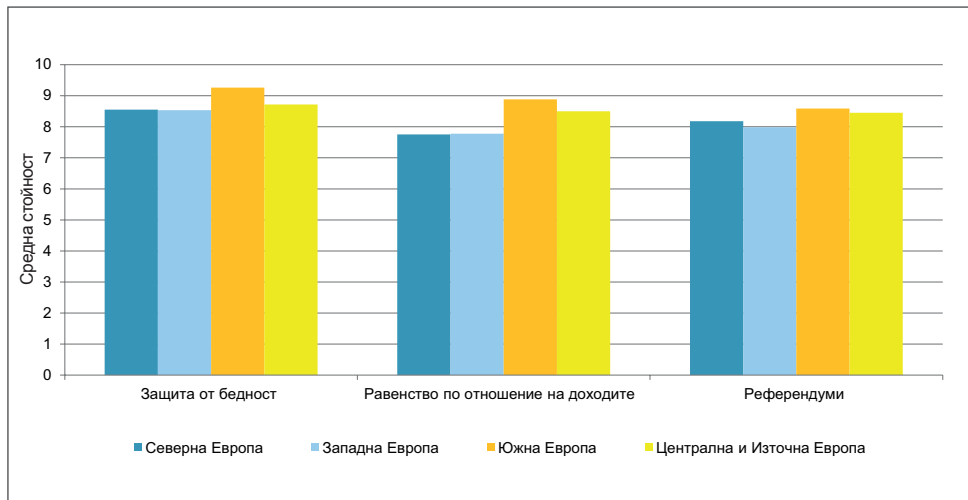
Източник: Европейско социално изследване, Вълна 6, 2012/13 г.

Фигура 4: Средна оценка по скала (0-10) на либералното измерение на демокрацията по региони

Източник: Европейско социално изследване, Вълна 6, 2012/13 г.

Фигура 5: Средна оценка по скала (0-10) на измеренията на социалната и пряка демокрация по региони

Източник: Европейско социално изследване, Вълна 6, 2012/13 г.

Първо, респондентите емпирично различават три основни аспекта на демокрацията, съответстващи на различните модели на демокрация, идентифицирани в горната Таблица 1. На базата на анализ по скалата на дихотомните точки на Мокен (Mokken), получени чрез прекодиране на оригиналните 11-степенни скали като 1 или 0 в зависимост от това, дали респондентът смята всяко едно под-измерение за важно условие за демокрация (10=1) или не (0/9=0), нагласите могат да се групират емпирично в три обобщени индекса: индекс на либералната демокрация (съдържащ елементи на либералното и електоралното измерение на демокрацията), индекс на социалната демокрация (състоящ се от двата елемента на социалната демокрация) и индекс на пряката демокрация (съдържащ елемента на измерението пряка демокрация).

Второ, представата на европейците за демокрация е йерархично подредена. Европейците смятат някои елементи на демокрацията за по-важни от други. Не всички обаче, имат равни претенции към демокрацията - някои хора могат да имат минималистичен поглед върху демокрацията и да смятат за

важни само някои нейни аспекти, докато други могат да имат по-разширени изисквания.

Онези обаче, които са по-малко взискателни, идентифицират като важни същите ключови демократични принципи както другите, които очакват повече. Например, разглеждайки 12-те позиции, включени в индекса на либералната демокрация, мнозинството респонденти, включително тези с минималистични възгледи, идентифицират две под-измерения - равенство пред закона и свободни и честни избори - като жизненоважни за демокрацията.

Онези, които очакват повече от демокрацията смятат за същностни и други характеристики, включително хоризонтална отчетност, обосноваване на решенията на правителството и надеждност на медиите. Йерархичното подреждане на елементите, включени в индекса на либералната демокрация е сходно за всички отделни страни. Обобщеният анализ на данните от 29-те ESS държави извежда „равенството пред закона“ на първа място, а отзивчивостта към другите държави-членки на ЕС поставя в дъното по степен на важност. (Таблица 2) (Table 2).^{iv}

Въпреки че в ESS страните има общо разбиране за понятието демокрация като йерархично конструирано и обхващащо три ясно открояващи се аспекта (представени от либералната демокрация, социалната демокрация и пряката демокрация), между отделните държави съществуват и разлики в относителното значение, придавано на всеки един от тях. Фигура 6 илюстрира крос-

националните вариации в средните оценки на всеки един обобщен индекс за измерване на степента, в която респондентите определят значението на под-измеренията за жизнеността на демокрацията, включени в тези индекси. В някои държави хората имат големи очаквания от демокрацията и разглеждат елементите и на всичките три индекса като жизненоважни.

Таблица 2: Разбиранията на европейците за демокрацията: ранжиране на под-измеренията, смятани за жизненоважни за демокрацията

ИНДЕКС И ПОД-ИЗМЕРЕНИЕ	ЙЕРАРХИЧНО ПОДРЕЖДАНЕ
ИНДЕКС НА ЛИБЕРАЛНАТА ДЕМОКРАЦИЯ	
Равенство пред закона	1
Свободни и честни избори	2
Контрол и балансиране на държавната власт	3
Обосновка на решенията на правителството	4
Надеждност на медиите	5
Ретроспективна отчетност чрез избори	6
Закрила правата на малцинствата	7
Свобода на медиите	8
Опозиция, свободна да критикува правителството	9
Диференцирани партии	10
Участие в политически дискусии	11
Отзивчивост по отношение на другите държави-членки на ЕС	12
ИНДЕКС НА СОЦИАЛНАТА ДЕМОКРАЦИЯ	
Закрила от бедност	1
Намалено неравенство по отношение на доходите	2
ИНДЕКС НА ПРЯКАТА ДЕМОКРАЦИЯ	
Участие на гражданите чрез референдуми	1

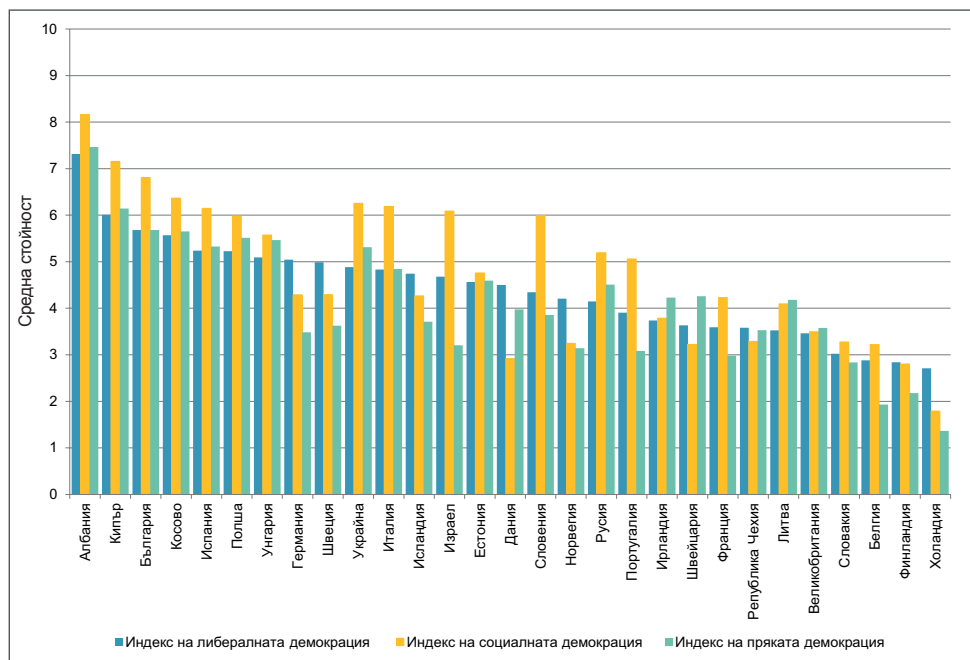
Източник: Европейско социално изследване, Вълна 6, 2012/13 г.

Такъв е случаят особено в Албания, Кипър, България и Косово. За разлика от тях, респондентите от страни като Холандия, Финландия, Белгия и Словакия имат много по-малки претенции и за тях е по-малко вероятно да приемат като жизненоважен всеки един от трите широки аспекти на демокрацията. По средата виждаме страни като Германия и Швеция, където хората разглеждат компонентите на либералната демокрация като жизненоважни, но не и атрибутите на пряката демокрация. Сходните резултати в повечето страни обаче подсказват, че хората не възприемат различните модели на демокрация като противоречащи си или алтернативни едни на други, а по-скоро като допълващи се.

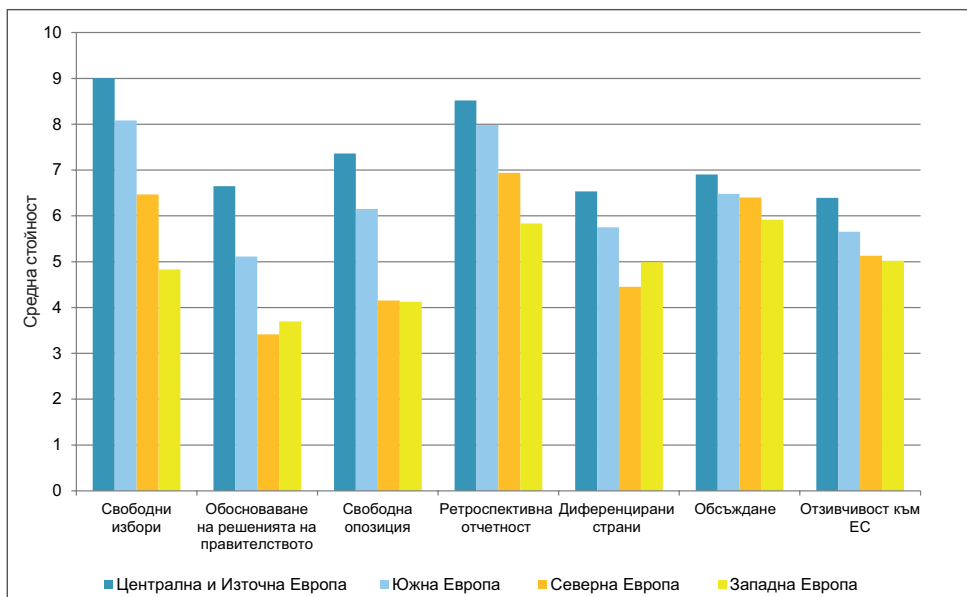
Оценки на европейците за реалните измерения демокрацията

След като разгледахме схващанията на хората за смисъла на демокрацията като идеал, нека сега да продължим с въпроса доколко те смятат, че демокрацията постига този идеал на практика. На Фигури от 7 до 9 са показани средните оценки на различните под-измерения на демокрацията в четирите обособени европейски региона.^v Първият резултат от научния анализ е, че оценките за практическото приложение на различните компоненти на демокрацията са много по-ниски в сравнение с оценките за важноста на същите тези атрибути като характеристики на идеалната демокрация (показани на фигури от 3 до 5).

Фигура 6: Средна оценка на обобщеното значение на индексите (0-10), по държави

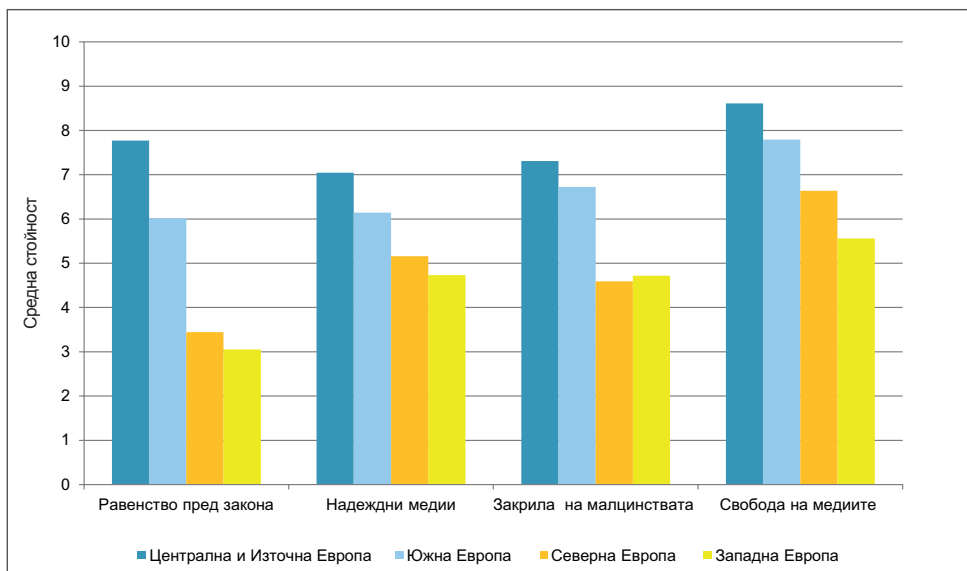

Фигура 7: Средни оценки на електоралното измерение на демокрацията (0-10) по региони

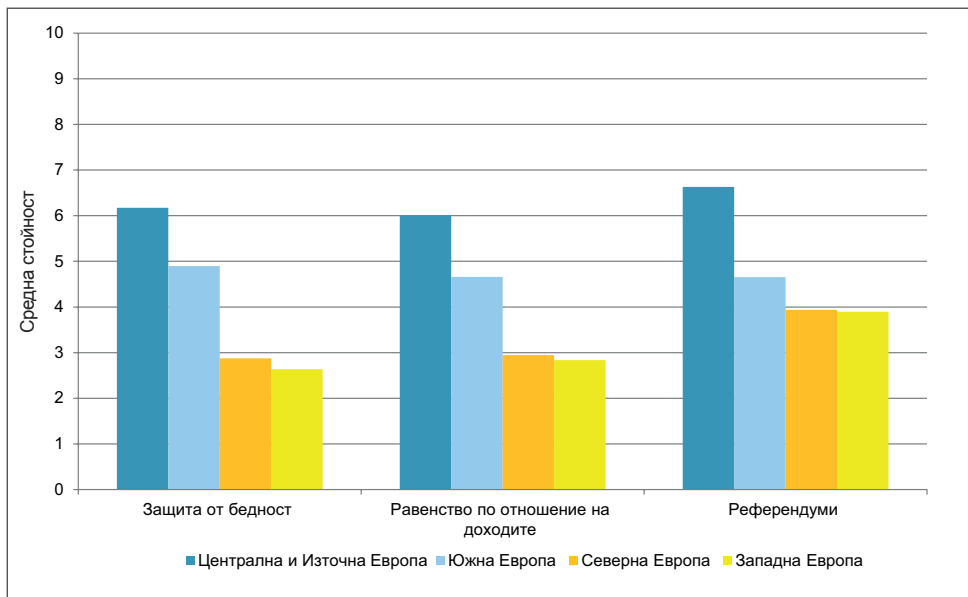
Източник: Европeйско социално иследване, Вълна 6, 2012/13 г.

Фигура 8: Средни оценки на либералното измерение на демокрацията (0-10) по региони

Източник: Европeйско социално иследване, Вълна 6, 2012/13 г.

Фигура 9: Средни оценки на измеренията на социалната и пряката демокрация (0-10) по региони

Източник: Европейско социално изследване, Вълна 6, 2012/13 г.

Европейските демокрации изглежда не отговарят на очакванията на гражданите за това, каква трябва да бъде демокрацията на практика. Това се наблюдава особено ясно по отношение на под-измеренията на социалната и пряката демокрация. И в четирите обособени региона либералните и електоралните измерения на демокрацията като цяло се оценяват по-положително от измеренията на социалната и пряката демокрация; оценките на двата елемента на социалното измерение са едва 6 от 10 или по-ниски във всички региони, а референдумът като елемент на пряката демокрация навсякъде получава средни оценки под шест с изключение на Северна Европа.

Фигури от 7 до 9 също така показват, че между отделните региони съществуват значителни различия в оценките. Очевидно най-доволни от функционирането на своите демокрации са европейците от Северна Европа, следвани от тези от Западна Европа, докато европейците от Южна, Централна и Източна Европа дават най-ниски оценки. Този модел на регионални различия е в общи линии един и същ за всички под-измерения.

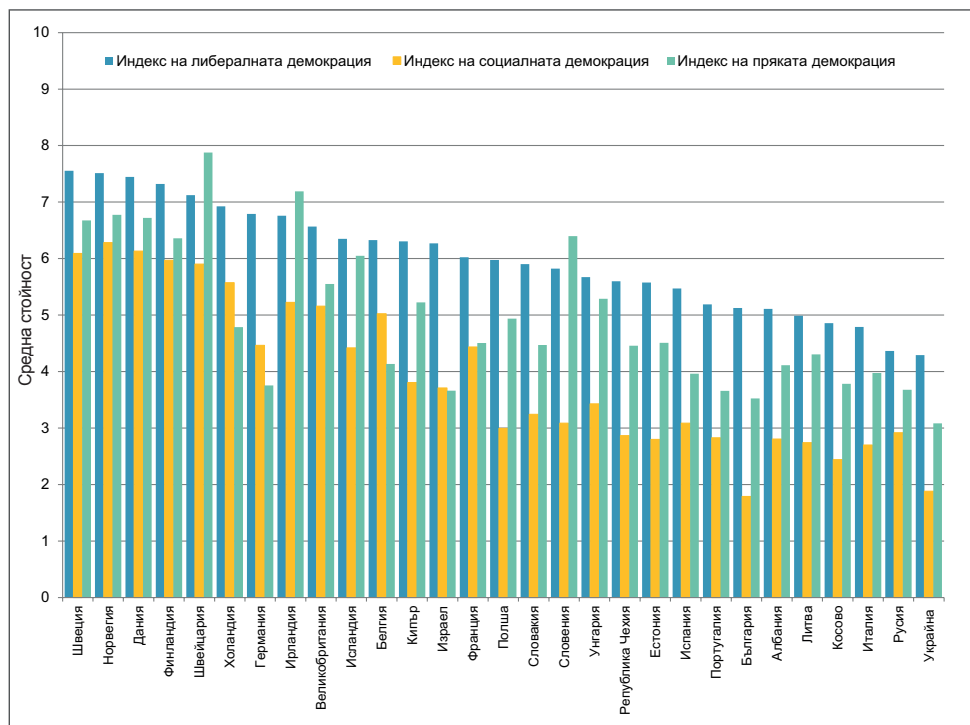
Фигура 10 представя сравнителна информация за варирането на оценките за реално действащата демокрацията между отделните държави. Разработени са три обобщени индекса за оценка на базата на възприетото теоретично разграничение между либерална, социална и пряка демокрация. Резултатът за всеки индекс дава средната оценка на всички под-измерения, включени в него.

Само четири държави имат резултат под 5 на индекса за оценка на либералната демокрация: Украйна, Русия, Италия и Косово. Това показва, че повечето европейски демокрации се възприемат като относително добре работещи, що се отнася до основните

процедурни характеристики на изборната демокрация и функционирането на либералните демократически институции. Те се оценяват по-скоро положително, отколкото отрицателно, макар и на ръба в някои страни.

Обратно, индексът за оценка на пряката демокрация, а дори в по-голяма степен и индексът на социалната демокрация, не успяват да достигнат дори средна оценка 5 в повечето страни. Като се има предвид, че тези две измерения също намират силна подкрепа сред европейците като важни за демокрацията по принцип, демократичните правителства в изследваните държави явно не успяват да отговорят на обществените очаквания.

Фигура 10: Средни стойности на обобщените индекси за оценка (0-10) по държави

Връзка между нагласите спрямо демокрацията и реалното състояние на демокрациите и икономиките в Европа

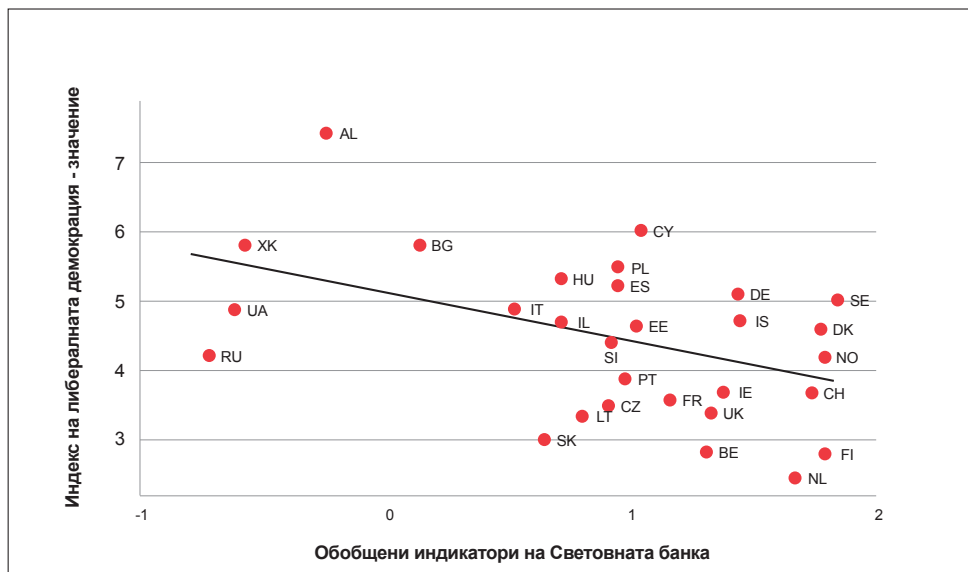
Как измерените от ESS обществени нагласи по отношение на демокрацията корелират с установените измерители на демократичното развитие? Може да се предположи, че очакванията и оценките на гражданите по отношение на демокрацията зависят от това, как демокрациите работят на практика. Оценките на демокрацията са задължително свързани с усвояването и прилагането на демократичните ценности и с резултатите от демократичното развитие.

Освен това, смисълът, който хората придават на демокрацията, т.е. какво те очакват идеалната демокрация да им даде, вероятно зависи и от контекста. Хората могат да проявяват по-големи претенции какво трябва да осигурява добре

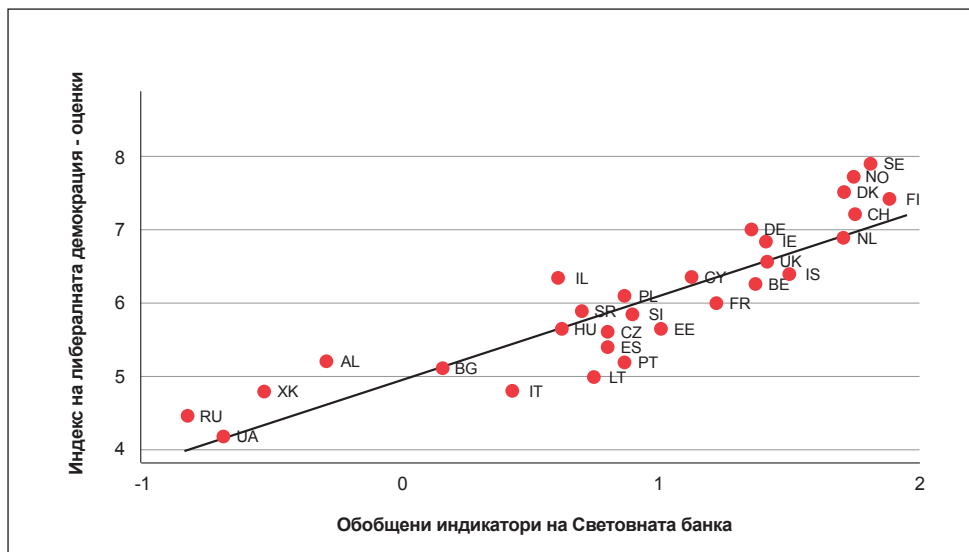
работещата демокрация и да завишават очаквания си за това, което е възможно да получат при едно демократично управление. И обратно - хората могат да бъдат по-взискателни в по-слабо развитите демокрации именно защото те усещат последствията от неработещата демокрацията.

Фигура 11 отчасти подкрепя втората хипотеза: съотношението между нагласите на хората относно смисъла на демокрацията (измерени с помощта на упоменатия по-горе ESS индекс за оценка на либералната демокрация) и обобщените индикатори на Световната банка за качеството на управлението^{vi} е отрицателно ($r = -0.48$). Обществото изглежда по-взискателно по отношение на демокрацията в страните с по-ниско качество на управлението. Обратно, в добре функциониращите демокрации хората не са така взискателни.

Фигура 11: Корелация между значението, придавано на демокрацията (ESS индекс на либералната демокрация: значение) и демократичното развитие (индикатори на Световната банка за качество на управлението)

Фигура 12: Корелация между оценките за демокрация (ESS индекс на либералната демокрация: оценка) и демократичното развитие (индикатори на Световната банка за качество на управлението)

Източник: Европейско социално изследване, Вълна 6, 2012/13 г.

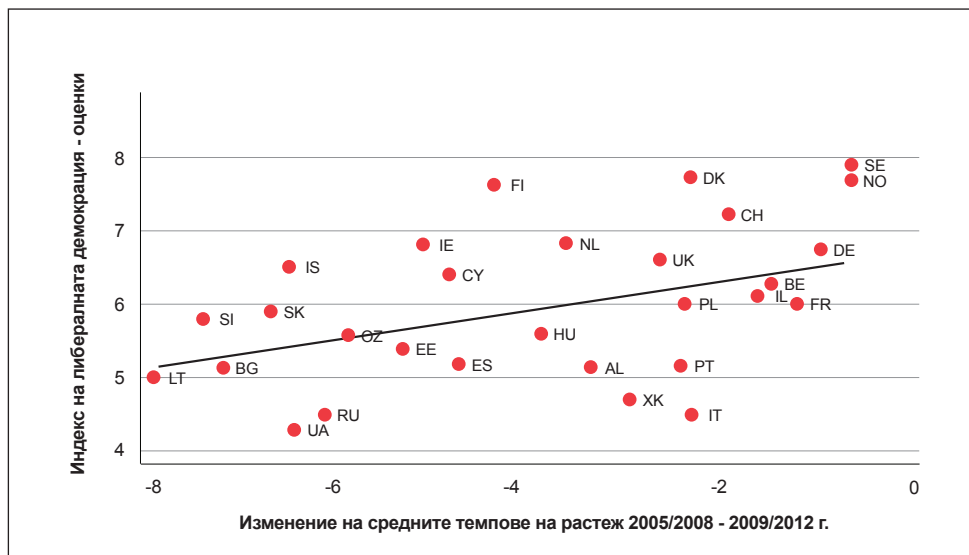
Както бе хипотетично предположено, между установените индикатори за демократично развитие и личните оценки на европейците относно техните демократични системи съществува положителна връзка съгласно индекса на ESS за оценка на либералната демокрация (Фигура 12). Съотношението между двете е над 0.90, което показва, че обществеността е надежден източник за оценка на демократичното качество на управлението и може да бъде ценен източник на допълнителна информация за онези аспекти на демокрацията в дадена страна, които имат нужда от усъвършенстване.

Оценките на хората за това, колко добре функционира демокрацията в тяхната страна също се очаква да бъдат обвързани с икономическите резултати, като е вероятно хората да имат по-положителни оценки за демокрацията и начина на управление на тяхната държава тогава, когато тя осигурява икономически просперитет (виж например Anderson and Guillory 1997).

Фигура 13 илюстрира корелацията между икономическия растеж (измерен чрез промяната на средното нарастване на БВП 2005/08 - 2009/12)^{vii} и оценките на демокрацията, измерени с помощта на индекса на ESS за оценка на либералната демокрация. Тя е потвърждение, че съществува положителна връзка между икономическото развитие и оценките на демокрацията ($p=0.49$). Забелязва се обаче, че корелацията между оценките на хората за техните демократични режими и индикаторите за икономическо развитие е по-слаба от тази между оценките на хората и установените индикатори за демократично управление.

Това показва, че икономиката играе определена роля, но от гледна точка на обществените възприятия за демокрацията, е дори още по-важно колко добре демократичните институции функционират на практика. Тази констатация може да бъде насърчаваща за европейските демокрации в контекста на неотдавнашната икономическа криза.

Фигура 13: Корелация между оценките за демокрация (ESS индекс на либералната демокрация : оценка) и икономическото развитие (изменение на средното нарастване на БВП за периода 2005/08 - 2009/12 г.)

Източник: Европейско социално изследване, Вълна 6, 2012/13 г.

Заклучения

Модулът в ESS 6-та вълна относно нагласите към демокрацията ни дава уникален и детайлен поглед върху европейските разбирания и оценки на за демокрацията. Демокрацията като идеал се радва на силната подкрепа на обществеността в почти всички страни, участващи в ESS. Нещо повече, като цяло хората се придържат към по-широк възглед за демокрацията и най-малкото приемат за доста важно това, че освен да отговаря на основните процедурни изисквания за свободни и честни избори и равенство пред закона, демокрацията предоставя и социални резултати, и възможности за гражданско участие.

Независимо от това, значението, което хората придават на демокрацията и видът на подкрепяната от тях демокрация, варира както вътре в отделните страни, така и между тях; съществуват различия по отношение на атрибутите, които хората смятат за жизненоважни за демокрацията. Докато някои

европейци се придържат към по-ограничена концепция за демокрацията, наблягайки само върху нейните процедурни аспекти (като например свободни и честни избори като жизненоважни за демокрацията), други имат по-широка представа за това, каква трябва да бъде демокрацията, като включват няколко различни теоретични модели на демокрацията – либералния модел, социалния модел и модела на пряката демокрация.

Що се отнася до оценките доколко добре функционира демокрацията в конкретните страни, Издание 6 на ESS предоставя безценна и надеждна информация за представите на европейците относно демокрацията в техните държави. Данните показват, че оценките за реалното функциониране на демокрацията в повечето страни са относително ниски и демокрацията във всички страни не успява да отговори на очакванията на хората за това, каква трябва да бъде тя. Макар и извън обхвата на този анализ, тези констатации сигнализират, че

внимателното разглеждане на обществените оценки на различните аспекти на демокрацията може да подпомогне при идентифицирането на основните проблеми, за които е необходимо да се търси решение от демокрациите в страните, обхванати от Европейското социално изследване.

И накрая: констатациите от ESS показват, че при определяне на нагласите към демокрацията демократичното развитие, степента на усвояване на демократичните ценности, са по-важни от икономическите резултати. Това предполага, че не е задължително неотдавнашната икономическа криза в Европа да има негативни последици за демокрацията. Тъй като обаче наличните данни се отнасят само за състоянието към даден момент, засега е преждевременно да се дават каквито и да било гаранции за дългосрочни нагласи на европейците по отношение на демокрацията. Ролята на ESS ще се окаже от голямо значение за наблюдението и проследяването на бъдещите промени в отношението към демокрацията.

Използвана литература

Anderson, Christopher J., and Christine A. Guillory. (1997) 'Political Institutions and Satisfaction with Democracy: A Cross-National Analysis of Consensus and Majoritarian Systems', *The American Political Science Review* 91 (1): 66. doi:10.2307/2952259.

Kriesi, Hanspeter., Lavenex, Sandra., Esser, Frank., Bühlmann, Marc., and Daniel Bochler. (2013) *Democracy in the Age of Globalization and Mediatization*, Palgrave Macmillan. <http://cadmus.eui.eu/handle/1814/25382>.

Morlino, Leonardo. (2009) 'Legitimacy and the Quality of Democracy.' *International Social Science Journal*, 60 (196): 211–22. doi:10.1111/j.1468-2451.2010.01717.x.

Заключителни бележки

ⁱ Повече подробна информация за ESS може да се намери на адрес www.europeansocialsurvey.org, включително данни за участващите държави, големината и типа на извадките, въпросниците и процента на отговорилите.

ⁱⁱ Анализът се базира на пълната извадка от 54,600 респондента на възраст над 15 години. За анализа на ниво държави са приложени ESS проектирани относителни тегла; за анализ на ниво региони са приложени както ESS проектирани относителни тегла, така и такива на населението.

ⁱⁱⁱ Ние сме използвали различна мярка за измерване на тези три елемента поради техния съпоставителен характер : мажоритарно спрямо пропорционално представителство, делегирано спрямо доверително представителство и свобода на словото за всички спрямо липса на свобода на словото по отношение на нетолерантните възгледи.

^{iv} Двата елемента, които формират индекса на социалната демокрация са също йерархично поставени. Тенденцията е да се дава приоритет на закрилата от бедност, като по-голям брой респонденти я разглеждат като жизненоважна, но от друга страна една подгрупа респонденти смята, че намаляването на разликите в доходите е също така от жизненоважно значение. Индексът на пряката демокрация включва само един елемент, така че при него не съществува йерархия.

^v Респондентите не са помолени да дадат оценка на под-измерение „хоризонтална отчетност“ (макар и да са го оценили по степен на важност).

^{vi} Средна стойност на шестте обобщени оценки за 2012/2013г.: контрол на корупцията; ефективност на управлението; политическа стабилност ; регулаторна стабилност ; върховенство на закона; глас и отчетност . Източник : Worldwide Governance Indicators (www.govindicators.org). По-високите стойности са индикация за по-добро управление.

^{vii} Изменение в средния растеж на БВП (годишен %) 2005-2008 спрямо 2009-2012 г. Източник: World Development Indicators (<http://data.worldbank.org/indicator>)

3а ESS

Европейското социално изследване е двугодишно проучване на обществените нагласи, ценности и поведение, провеждано от 2001г. в общо 37 европейски държави. Неговата база данни съдържа резултатите от близо 300,000 реализирани интервюта, достъпът до които е свободен и неограничен. Всички изследвания и свързаната с тях документация от страна на ESS ERIC са свободно достъпни за всички.

Теми на ESS:

- Доверие в институциите
- Политически предпочитания
- Обществено-политически ценности
- Морални и обществени ценности
- Социален капитал
- Социално изключване
- Национална, етническа и религиозна идентичност
- Благосъстояние, здравеопазване и сигурност
- Демографски характеристики
- Образование и професия
- Финансово положение
- Състав на домакинството
- Оценки за социалните грижи
- Доверие в правосъдната система
- Възрастова дискриминация
- Гражданско участие, ангажираност и демокрация
- Имиграция
- Семейство, труд и благосъстояние
- Икономически морал
- Организация на жизнения път

Повече информация за ESS ERIC можете да получите на адрес www.europeansocialsurvey.org

Научете повече за европейските нива на благосъстояние на специално създадения уебсайт на ESS на адрес: www.esswellbeingmatters.org

Следвайте ESS в [@ESS_Survey](https://twitter.com/ESS_Survey)

Харесайте [EuropeanSocialSurvey](https://www.facebook.com/EuropeanSocialSurvey) от Facebook

През 2013 г. ESS получи статут на Европейски консорциум за научна инфраструктура. ESS ERIC е с 14 страни-членки и 2 страни - наблюдатели.

Членове:

Австрия, Белгия, Република Чехия, Естония, Франция, Германия, Ирландия, Литва, Холандия, Полша, Португалия, Словения, Швеция, Великобритания.

Наблюдатели:

Норвегия, Швейцария.

Други участници:

ДДания, Финландия, Израел и Словакия участват във Вълна 7.

Към Общото събрание на ESS ERIC (ESS ERIC General Assembly) са изградени Многонационалните консултативни групи, а именно: Методически консултативен съвет (Methods Advisory Board) и Научен консултативен съвет (Scientific Advisory Board). Основният научен екип на ESS ERIC (The ESS ERIC Core Scientific Team) включва: GESIS, Манхайм; NSD, Берген; Университет Помпеу фабра – Барселона; Холандският институт за социални изследвания/SCP, Хага; Католическия университет Льовен, Белгия, Университет Любляна, Словения. Форумът на националните координатори (The National Coordinators' Forum) обхваща ESS националните координатори от всички участващите страни.

Тази публикация е получила финансиране по силата на Договор за безвъзмездна помощ № 676166 от Програмата за научни изследвания и иновации „Хоризонт 2020“ на Европейския съюз.

Публикация на Европейското социално изследване ERIC
City, University of London
Northampton Square
London, EC1V 0NB
United Kingdom
+44 (0)20 7040 4901
Август 2017 г.
Оригинален дизайн на „Рапидити“